

КЛАУЗАТА ЗА МЕДИАЦИЯ В ТЪРГОВСКИТЕ ДОГОВОРИ – ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ВКЛЮЧВАНЕ, ПОСЛЕДИЦИ

Албена Пенова
СНЦ „Българска асоциация за медиация“

THE MEDIATION CLAUSE IN COMMERCIAL CONTRACTS – OPTIONS FOR INCLUSION, CONSEQUENCES

Albena Penova
NGO „Bulgarian Association for Mediation“

Резюме: *Клаузата за медиация няма задължителен характер, за разлика от арбитражната клауза и се привежда в действие само при съгласие на страните. В доклада се прави анализ на клаузата за медиация, като се разглеждат предпоставките за нейното прилагане и възможните последици от включване и в търговски договори, включително с оглед направените вече предложения за законодателни промени. На тази основа се правят предложения за нови законодателни промени, които могат да увеличат приложното поле на медиацията в търговските отношения.*

Ключови думи: *медиация, клауза за медиация, търговски договор, правни последици, нормативни изисквания*

Abstract: *The mediation clause is non-binding, unlike the arbitration clause, and is only enforceable upon agreement of the parties. An analysis of the mediation clause is made, considering the prerequisites for its application and the possible consequences of its inclusion in commercial contracts, including in view of the already made proposals for legislative changes. On this basis, some proposals are made for new legislative changes that may increase the field of application of mediation in commercial relations.*

Key words: *Mediation, Mediation clause, Commercial contract, Legal consequences, Regulatory requirements*

Doi: <https://doi.org/10.36997/LBCS2022.22>

Въведение

От няколко десетилетия медиацията се използва като алтернативен способ за разрешаване на широк кръг от спорове: търговски, граждански, семейни, трансгранични и др. Четирите основни принципа, определящи спецификата на процедурата по медиация, известни като „Правилата на Харвард за водене на преговори“, са въведени за първи път от създателите на Харвардския проект за преговори Роджър Фишър и Уилям Юри в книгата им „Да достигнеш до ДА“ (Fisher, R., Ury, W., Patton, B. (1981). *Getting to YES: Negotiating Agreement Without Giving In*. New York: Penguin Books, pp.17-94) като принципи за успешно водене на преговори. Тези принципи са: отделяне на хората от проблемите; фокусиране върху интересите, вместо върху позициите; генериране на различни възможности за споразумение; основаване на споразумението на обективни критерии. Отделянето на хората от проблемите е възможност за анализиране на конфликтите с отчитане на емоционалното състояние на участниците, за разбиране на различията във възприемането на фактите и обстоятелствата и за преодоляване на пречките в комуникацията. В случаите, когато воденето на преговори между страните не води до преодоляване на различията им и до търсене на решения, медиацията може да им даде такава перспектива с помощта на медиатор.

Една от отличителните черти на процедурата по медиация е възможността на страните да разговарят, следвайки посочените принципи за водене на преговори с помощта на трето лице – медиатор, и така да достигнат сами до разрешаване на спора си. Медиаторът е неутрален, безпристрастен и обучен да улеснява проблемна комуникация с цел да се намали напрежението и да се потърсят възможни решения на спорните въпроси. Насочване на страните към техните интереси е възможно поради начина на провеждане на процедурата по медиация без противопоставяне и отстояване на права и чрез последователно преминаване през отделни етапи на разговорите, при което се променя фокусът на спорещите – от събитията в миналото, довели до спора им, към фактите от настоящето и бъдещите възможности. Няма задължение за страните да достигнат до споразумение, но дори при липса на такова, медиацията може да им помогне да решат какви бъдещи стъпки могат да предприемат, за да преодолеят недоразуменията си и да ограничат негативните последици от своите действия.

Задаването на ясна рамка за начина на водене на разговорите и възможностите за търсене на решения се случва още при откриване на процедурата, като страните имат възможност за избор да продължат или да преустановят участието си.

Включването на клауза за медиация още при сключване на търговските договори може да спести неефективно водене на преговори в бъдеще, както и да съхрани важни за страните партньорски взаимоотношения. Готовността им или нежеланието да сторят това се определят от степента, до която искат да се удовлетворят интересите им, както и от желанието им да участват сами в решаване на споровете си. Контролът на страните върху изхода от спора отличава медиацията от друг извънсъдебен способ за решаване на спорове, какъвто е арбитражът, при който решението се взема от арбитрите. При медиация страните сами достигат до решения, преговаряйки с помощта на медиатор. Изборът на медиация като възможност страните сами да решат споровете си и като възможност да се концентрират върху интересите, не върху позициите си, без задължително да достигнат до споразумение до голяма степен зависи от тяхното разбиране на същността и предимствата на процедурата по медиация.

Настоящият доклад си поставя **за цел** да разгледа възможностите за включване на клауза за медиация в търговските договори като израз на договорната свобода и като проява на разбиране на същността на процедурата по медиация; да съпостави разликите между клаузата за медиация и арбитражна клауза, включително и относно действието на клаузата за медиация в хипотезите на недействителност на сключените договори, от които тя е част; да обсъди необходимостта от включване на конкретни договорености в съдържанието на медиационната клауза. Предмет на изследването за постигане на целите на доклада са само националните търговски договори. Международните търговски договори и възможностите за изпълнение на споразуменията, постигнати в процедура по медиация във връзка с неизпълнение на тези договори, следва да бъдат предмет на отделно изследване поради спецификите в дейността на различни международно утвърдени центрове за медиация и арбитраж и относимото международно законодателство.

За изпълнение на така поставените цели се поставят следните **задачи**:

- анализиране на включване на клаузата за медиация в търговските договори като израз на договорна свобода, разбиране на

процедурата и готовност за намиране на възможни решения чрез медиация;

- анализ на правните последици от включване в търговските договори на клауза за медиация – съпоставяне с арбитражната клауза и възможни последици за провеждане на задължителна медиация съгласно предвижданите законодателни изменения по отношение на медиацията в Проект на закон за изменение и допълнение на Закон за медиацията (<https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?@lang=bg-BG&Id=7136>);

- систематизиране на елементите от клаузата за медиация, които може да се договорят, за да се улесни прилагането и при желание на страните.

Изложение

1. Включване на клауза за медиация в търговските договори като израз на договорна свобода

Медиацията се прилага като утвърден извънсъдебен способ за решаване на различни спорове, включително търговски. Концепцията страните да могат да поемат контрол върху процеса на решаване на споровете си и да запазят в максимална степен способността си да решат какви да бъдат специфичните параметри на споразумението им е в основата на принципа на доброволния характер на медиацията в продължение на повече от 40 години. Прилагането на медиацията в Европа се насърчава с ДИРЕКТИВА 2008/52/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2008 година относно някои аспекти на медиацията по гражданскоправни и търговскоправни въпроси, наричана *Директива за медиацията* (<https://eur-lex.europa.eu/BG/legal-content/summary/mediation-in-civil-and-commercial-matters.html>). В Доклад на Европейската комисия до Европейския парламент, Съвета и Европейския икономически и социален комитет за прилагането на Директивата за медиацията от 28.08.2016 г. (<https://parliament.bg/bg/eudocs/ID/26083>) се отчита възможността споровете по гражданскоправни и търговски въпроси да се разрешат бързо и икономично чрез пригодени за нуждите на страните медиационни процедури. Дали страните да включат в договорите си и възможност за решаване на споровете им чрез медиация, зависи само от тяхното желание. Въ-

просът, който се поставя при всеки анализ на степента на разпознаване на медиацията от обществото, е доколко гражданите и бизнесът познават същността на процедурата и доколко имат желание да използват възможностите, които тя им дава, за достигане до решения. Всички законодателни промени не биха довели до по-широко прилагане на медиацията и до формиране на обществена нагласа за това без познаване на процедурата – не само като законова дефиниция, а като работеща възможност.

1.1. Включване на клаузата за медиация като израз на разбиране на процедурата и проява на готовност на страните за намиране на възможни решения чрез медиация

Този аспект на анализа е необходим, защото клаузата няма задължителна сила и прилагането ѝ е въпрос само на желанието на страните да изберат медиацията за решаване на споровете си. За да се случи това, са необходими следните предпоставки – да има разбиране какви са характеристиките на медиацията, да има желание у страните да поемат контрол над процеса на търсене и взимане на решения, да има необходимост от нов поглед към развитието на бизнеса, включително и в посока запазване на търговски взаимоотношения, вместо ескалиране на спорните въпроси. Разбирането на медиацията е въпрос, относим не само до страните по търговските договори. Техните правни консултанти и адвокати по силата на професионалните си задължения следва да познават всички способности за решаване на спорове и да разясняват предимствата на извънсъдебните способности на своите клиенти (European Handbook For Mediation Lawmaking, p. 32, <https://rm.coe.int/cepej-2019-9-en-handbook/1680951928>).

Търговските спорове са включени в предмета на медиацията съгласно чл. 3 от Закон за медиацията (ЗМ). Поради приложното поле на медиацията, обхващащо правни и неправни спорове (чл. 1 от ЗМ), в рамките на процедура по медиация могат да се изяснят причините за всички възникнали спорове, произтичащи от търговски договор, както и да се обсъждат и намерят разрешения на всички спорни въпроси. В случай на постигнато споразумение, то може да обхваща и договореност по въпроси, които не са били включени в първоначалния спор. Това е една от възможностите процедурата по медиация да отговаря в

най-голяма степен на интересите на страните. В публикувания Медиационен одит за 2021 г. на една от големите международни организации по медиация – Център за ефективно решаване на спорове, със седалище в Лондон (<https://www.cedr.com/ninth-mediation-audit-2021/>), като най-голямо предимство на медиацията при търговски спорове се посочва именно възможността в споразумението да се включват всички въпроси, които са важни за страните.

Добрите практики в решаването на търговски спорове по света показват, че изборът на клауза за медиация в голяма степен зависи от това до каква степен страните искат да имат контрол върху разрешаване на споровете си и доколко за тях е важно да запазят работещи взаимоотношения помежду си.

Съгласието на страните възможен бъдещ спор между тях да бъде решен чрез медиация може да бъде уговорено и като клауза от договор съгласно правилата за откриване на процедурата по медиация (чл. 11 ал. 4 ЗМ), без това да поражда задължение за страните за провеждане на медиация. Съгласно Закона за медиацията (ЗМ, чл. 11, ал.1) започването на процедура по медиация може да стане само при постигнато **изрично съгласие** за това от спорещите страни. Съгласието за решаване на спор чрез медиация, изразено чрез договорна клауза, не замества изразяването на изрично желание от всяка една от страните такава процедура да започне. Договорната клауза за медиация може да спести време и усилия в практическото осъществяване на процедурата, ако се стигне до това.

Включването на клаузата в търговските договори може да улесни страните при решението им какъв подход да изберат за решаване на споровете си – съдебен или несъдебен, като подходът се избира според готовността им за обсъждане на спорните въпроси и намиране на удовлетворяващо всички страни решение.

Съгласно българския ЗМ предложение за започване на медиация може да се направи от някоя от страните, от съда или от всички страни по един търговски договор. Страните могат да изберат медиатор или сдружение на медиатори, към които да се обърнат (чл. 4 ЗМ). Нормативно регламентирани изисквания как да се извършва избор на медиатор не съществуват все още в българското законодателство. Изборът може да се осъществи при спазване на принципите доброволност и равнопоставеност, които са неизменна част на цялата процедура по медиация и основание за нейното законосъобразно

протичане (ЗМ, Глава втора, чл. 5-7). Процедурата започва само след като предложението се приеме от всички спорещи страни. Клаузата за медиация в търговските договори може да бъде израз не само на желанието на страните да използват предимствата на медиацията при разрешаване на евентуалните си бъдещи спорове, спестявайки пари, време и гарантирайки си поверителност, а и на готовността им да положат съвместни усилия за провеждане на медиацията при медиатор, по време и на място, които ги удовлетворяват. Не са изключени случаите, когато сред причините за споровете са и междуличностните отношения и дори характеристиките на участниците. Приемане на предложение за провеждане на медиация може да се възприема в такива случаи като отстъпление, липса на себеуважение или като посегателство върху нечий авторитет. В случай че медиационната клауза е предвидена още при сключване на договора, тези неудобства могат да се избегнат и участието в медиация да не се възпрепятства от личностни съображения за достойнство, авторитет, професионална квалификация и т.н. От друга страна, медиационната клауза не лишава никоя от страните от възможността да се обърнат към съд или арбитраж, в случаите когато имат и договорена арбитражна клауза или когато по някаква причина не разпознаят медиацията като полезен способ в конкретния случай.

2. Правни последици от включване в търговските договори на клауза за медиация – съпоставяне с арбитражната клауза и възможни последици за провеждане на задължителна медиация съгласно предвижданите законодателни изменения по отношение на медиацията

Възможно е клаузата за медиация да съществува самостоятелно или да е договорена наред с арбитражна клауза, както и да е договорена поредност на разрешаване на споровете с условие страните да прибегнат до медиация преди арбитраж. Арбитражната клауза се изпълнява, без да е обвързана с медиационна клауза. Нейното действие се определя от разпоредбите на Закона за международния търговски арбитраж (ЗМТА) и Правилниците за дейността на арбитражните съдилища. Каквито и условия да са предвидени в търговските договори

за приложението на клауза за медиация, тя няма задължителна сила за страните и не може да доведе до прилагане на арбитражната клауза в зависимост от провеждане на медиация поради правната уредба на арбитражната клауза в ЗМТА (чл. 7 и чл. 19, ал. 2 ЗМТА) и поради липса на такава правна уредба относно медиационната клауза в ЗМ.

Въпреки че няма задължителен характер, клаузата за медиация може да се изпълни по взаимно желание на страните в последствие. Включването ѝ е израз на договорна свобода при сключване на търговските договори и може да се окаже предпоставка за постигане на общо съгласие на страните да приведат клаузата в изпълнение в случай на възникнал спор. Дори само едната страна да направи изискваното предложение за пристъпване към медиация, другата страна може да го приеме, в случай че то не се различава от договорените предварително условия. Уточняването на някои елементи от клаузата, като: към кой медиатор или център по медиация да се обърнат страните и при какви условия, включително и относно заплащане на услугата, още при сключване на договора ще създаде едно предварително съгласие за провеждане на процедура по медиация. Обсъждането на детайли за разрешаване на възможни спорове води и до създаване на работещи взаимоотношения между страните, което е добра основа за постигане на съгласие за провеждане на медиация в един бъдещ период. Особено в случаите, когато алтернативата е предявяване на иск в съда с всички възможни последици. Например различни разбирания за това гражданско или търговско дело ще се образува във връзка с конкретен спор и съществуването на различни възможности за касационно обжалване на решения по граждански и по търговски дела, които може да доведат до загуба на време и средства, до компрометиране или преустановяване на взаимоотношенията между страните, до невъзможност да се удовлетворят интересите на нито една от тях в случай на съдебно решаване на споровете.

С оглед направени към датата на изготвяне на доклада предложения за законодателни промени за въвеждане на задължителна медиация при някои съдебни спорове клаузата за медиация може да се разглежда и от друг аспект. От една страна, може да бъде възприемана като действащ стимул за извънсъдебно решаване на споровете с всички произтичащи от това предимства и да се прилага с желание от страните, веднъж договорена. От друга страна, може да се избягва, за да не послужи като мотив на съда да задължи страните да участват в

съдебна медиация в случаите на съдебен спор. Според предложените изменения на ЗМ се предвижда съдът да може по своя преценка да задължи страните да участват в процедура по медиация, когато е предявен иск за парично или непарично вземане, произтичащо от договор, неоснователно обогатяване, съществуване, прекратяване, унищожаване или разваляне на договор, нов чл. 140а, ал. 2 ГПК (<https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?@lang=bg-BG&Id=7136>).

За да се насърчи включването на медиационна клауза в търговските договори, може да се направят други промени в ЗМ.

Предложение за законодателна промяна: при бъдещо развитие на законодателната уредба би могъл да се промени подходът при определяне на кръга от дела, при които да се прилага задължителна медиация по силата на закона или по преценка на съда. Ако се предвижда провеждане на задължителна медиация за случаите, на спорове между търговци или между търговци и физически лица, включването на клауза за медиация да дава възможност на страните да провеждат медиация по свой избор, не по преценка на съда. Изборът на медиатор или център по медиация също да бъде предоставен на страните, без задължение медиацията да се провежда само в съдебни медиационни центрове. Като нормативна промяна на ниво наредба може да се предвиди издаване на документи от медиаторите и централните за медиация със стандартизирано съдържание за участие в процедура по медиация, които да се представят пред съда.

За пълнота на анализа следва да се направи и анализ на действието на медиационната клауза в случаите на недействителност на договора, от който тя е част, както и в случаите на прекратяване, разваляне на договора или при промяна на страните поради правоприемство.

За разлика от арбитражната клауза, клаузата за медиация не притежава автономност като самостоятелен процесуален договор. Поради дефинирането на арбитражното споразумение в чл. 7, т. 1 от (ЗМТА) се приема, че арбитражната клауза притежава автономност като самостоятелен процесуален договор за предоставяне решаването на частноправни имуществени спорове между страните на арбитраж (Пунев, Б. (2019). Арбитражната клауза – самостоятелност и зависимост от материалноправния договор (<https://defakto.bg/2019/03/23>). Арбитражната клауза може да породи своите последици дори в случаи на нищожност на материалноправния договор, от който е част и който обслужва, в хипотезата на нищожност поради противоречие с

императивни норми на закона или неговото заобикаляне и противоречие с добрите нрави. При нищожност на материалноправния договор поради липса на съгласие е нищожна и арбитражната клауза и арбитражният съд няма да има компетентност.

Медиаторът или центърът по медиация не може да откаже да приеме разглеждането на заявление за медиация, съответно да не организира и проведе процедурата при заявено съгласие от спорещите страни, в случай на нищожен търговски договор. Страните по договора може да имат спорни въпроси във връзка с това дали договорът е нищожен, дължи ли се изпълнение, дължи ли се връщане на даденото поради нищожност. За да породи действие клаузата, се прилагат изискванията на ЗМ за започване и провеждане на процедура по медиация – чл. 11 ЗМ. Поради това, за разлика от възможностите споровете да се разгледат от арбитраж или от съд в зависимост от недействителност на сключените договори, възможността да се прибегне до медиация в такива случаи е изцяло зависима от волята на страните.

Клаузата за медиация може да породи своите правни последици и да се проведе медиация между спорещите страни само ако се постигне взаимно съгласие на страните да започнат процедура по медиация – разпоредбите на ЗМ. Това не се променя и при промяна поради правоприемство на страните по сключен договор с клауза за медиация.

Действието на клаузата за медиация зависи изцяло от съвпадане волята на страните. В случай че тази свобода не се ограничи от предстоящи законодателни промени, свързани с въвеждане на задължителна съдебна медиация и в случай на разпространяване на разбирането за това какво представлява и как се провежда медиацията, включването на клауза за медиация в търговските договори може да стане широко прилагана практика.

3. Систематизиране на елементите от клаузата за медиация, които може да се договорят, за да се улесни прилагането и при желание на страните

ЗМ не въвежда изисквания за съдържание на клаузата за медиация в търговски договори. В случай че не се посочва конкретен медиатор или център по медиация, не може да се приеме, че има непълнота

на медиационната клауза. Уточняване на възможностите за конкретен избор на медиатори може да спести време и да улесни страните.

Медиацията съгласно чл. 4 ЗМ се осъществява от физически лица, които могат да се сдружават с цел осъществяване на дейността си. От влизане в сила на настоящия ЗМ публичното оповестяване на всички медиатори, които са правоспособни да провеждат процедури по медиация, се извършва от министерството на правосъдието чрез вписването им в Единен регистър на медиаторите (ЕРМ), достъпен на адрес: <https://mediation.mjs.bg>. Няма нормативно предвидени изисквания за създаване на единен информационен портал за сдруженията или центровете за медиация. Медиатор може да бъде избран от ЕРМ към министерството на правосъдието. В изпълнение на проект „Насърчаване използването на медиацията като алтернативен способ за решаване на спорове“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“ чрез Европейския социален фонд, е създаден Централизиран електронен портал за медиация, достъп до който има също от сайта на министерството на правосъдието от 2020 г. (<https://mediation.mjs.bg/>). Порталът дава възможност за избор на медиатор и за провеждане на медиация онлайн.

Български арбитражни съдилища имат създадени центрове за медиация и предлагат препоръчителна клауза за медиация, например арбитражния съд при БТПП (<https://www.bcci.bg/mediacia.html>). Център за медиация е създаден и към Арбитражния съд при Българската стопанска камара (<https://arbitration.bia-bg.com/>). При посочване на център или медиатор с медиационната клауза за улеснение може да се съобразяват и обявени препоръчителни клаузи.

При бъдещо развитие на законодателните промени може да се предвиди създаване на единен информационен портал за действащи центрове по медиация, към които освен към индивидуално практикуващите медиатори, може да се обърнат страните за провеждане на процедура по медиация. В случай че те предлагат примерни клаузи за медиация, те могат да се включват в договорите или да послужат като модел за такава клауза, давайки на страните повече яснота как да уредят отношенията си във връзка с избора и прилагането на медиация.

Възможно е клаузата за медиация да съдържа и посочване на срок за отговор на предложението за медиация, в случай че то се направи само от една от страните или от съда. Това конкретизиране на срока също няма задължителен характер, но ще спести време.

Срок за провеждане на започнала медиация не е необходимо да се договаря, поради нормативно определена със ЗМ максимална продължителност от 6 месеца на процедурата по медиация (чл. 15, ал. 1, т. 6 ЗМ).

Заклучение

В резултат на извършения анализ могат да се направят следните изводи за предимствата на включване на клауза за медиация в търговските договори:

Възможностите за ефективно решаване на спорове, които безспорно дава медиацията, могат да се възприемат и реализират и чрез включване на клауза за медиация в търговски договори. Клаузата за медиация няма задължителен характер, но включването ѝ в договорите може да създаде добра основа за избор на подходящ способ за решаване на спорове. Може да спести на страните неефективно водене на преговори, да съхрани важни за тях партньорски взаимоотношения и да им даде контрол върху процеса на търсене и взимане на решения, ако се основа на разбиране на медиацията като извънсъдебен способ за решаване на спорове. Законодателните промени в това отношение трябва да са в посока насърчаване желанието за избор на медиационна клауза. Въвеждането на задължителна медиация при някои търговски спорове с налагане на ограничение за провеждането ѝ само в съдебни центрове за медиация, без да се отчита желанието на страните за провеждане на медиация при свободен избор на място и на медиатор, може да ограничи желанието им за включване на клауза за медиация в търговските договори. Затова е необходимо законодателните промени да се съобразяват не само с натовареността на съдилищата, а и с необходимостта да не се поставят ограничения пред свободната воля на страните как да развият търговските си взаимоотношения и как да решават бързо и ефективно възникналите си спорове.

Използвана литература:

1. Пунев, Б. (2019). Арбитражната клауза – самостоятелност и зависимост от материалноправния договор (<https://defakto.bg/2019/03/23>).

(Punev, B. Arbitrajnata klauza-samostojatelnost I zavisimost ot materialnopravnija dogovor)

2. Фишър, Р., Юри, У., Патън, Б. (1981). Да достигнеш до „ДА“. Ню Йорк:Пенгуин Букс, с.17-94.

(Fisher, R., Ury, W., Patton, B. (1981). Getting to YES: Negotiating Agreement Without Giving In. New York: Penguin Books, pp.17-94)

3. Проект на закон за изменение и допълнение на Закона за медиацията (<https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?@lang=bg-BG&Id=7136>).

4. Директива 2008/52/ЕО на ЕП и на СЪВЕТА от 21 май 2008 г. (<https://eur-lex.europa.eu/BG/legal-content/summary/mediation-in-civil-and-commercial-matters.html>).

5. Доклад на Комисията до Европейския парламент, Съвета и Европейския икономически и социален комитет относно прилагането на Директива 2008/52/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно някои аспекти на медиацията по гражданскоправни и търговскоправни въпроси (<https://parliament.bg/bg/eudocs/ID/26083>).

6. Европейски наръчник за законодателство в медиацията, от 32-ро заседание на ЕК за ефективност на правосъдието (СЕРЕЈ), Страсбург 13-14.06.2019, с. 32 (European Handbook For Mediation Lawmaking, p.32, <https://rm.coe.int/cepej-2019-9-en-handbook/1680951928>).

7. <https://www.cedr.com/ninth-meditation-audit-2021/>.

8. <https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?@lang=bg-BG&Id=7136>.

9. <https://mediation.mjs.bg/>.

10. <https://www.bcci.bg/mediacia.html>.

11. <https://arbitration.bia-bg.com/>.

За контакти:

Албена Пенова

Медиатор, обучител на медиатори

<https://bambg.bg/>

E-mail: apenova@gmail.com